

Ks. Leszek Rojowski

Wydział Teologiczny PAT, Tarnów

DORADCZA KOMPETENCJA PARAFIALNEJ RADY DUSZPASTERSKIEJ

Parafialna rada duszpasterska jest strukturą działającą w wielu parafiach. Jej istnienie i funkcjonowanie ma swoje najgłębsze uzasadnienie teologiczne w rozumieniu i przeżywaniu Kościoła jako wspólnoty, w której wszyscy, choć każdy we właściwy sobie sposób, są odpowiedzialni za jej życie i misję. W takie pojmowanie Kościoła wpisuje się dyspozycja *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, traktująca o parafialnej radzie duszpasterskiej. Kanon 536, który jest jej poświęcony, określa w lapidarny sposób najważniejsze kwestie związane z tą strukturą parafialną, pozostawiając Biskupowi diecezjalnemu określenie innych szczegółowych norm jej ukształtowania i działania. Jednym z zagadnień, które Kodeks z 1983 r. wyraźnie określa, jest kompetencja rady. Czytamy tam: „Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy”¹. Sformułowanie to nie pozostawia żadnych wątpliwości. Rada pomaga w ożywianiu działalności pasterskiej poprzez udzielanie rad, sugestii czy też wysuwanie propozycji, a nie przez decydowanie. Tym, który z racji pełnionego urzędu i ponoszonej odpowiedzialności podejmuje decyzje, jest zawsze proboszcz parafii, będący jednocześnie przewodniczącym rady. Inni wierni, wchodzący w skład parafialnej rady duszpasterskiej, czy to jako pojedynczy jej członkowie, czy jako całe gremium, nie mogą podjąć żadnej decyzji bez proboszcza, albo wbrew jego woli.² Tak określona kompetencja parafialnej rady duszpasterskiej napotyka dziś, w systemie państwa i społeczeństwa demokratycznego, pewne trudności, bywa czasem krytykowana, a nawet kwestionowana.

Celem niniejszego opracowania jest głębsze wyjaśnienie pojęcia głosu doradczego oraz ukazanie kompetencji parafialnej rady duszpasterskiej we współczesnej refleksji teologicznej i kanonicznej, tak, aby działalność tej

¹ Kan. 536, § 2

² Kongregacja do Spraw Duchowieństw a i Inne, *Instrukcja „Ecclesiae de mysterio” o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych w ministerialnej posłudze kapłanów*, 15.08.1997, część II, artykuł 5 § 3.

struktury parafialnej angażowała jak najpełniej jej członków i przyczyniała się rzeczywistego ożywiania działalności duszpasterskiej.

I. PROBLEMY ZWIĄZANE Z GŁOSEM DORADCZYM

Od samego początku powstania i rozwoju parafialnych rad duszpasterskich problem ich kompetencji ujawnił się jako jeden z najbardziej delikatnych, a nawet kontrowersyjnych. Historia parafialnych rad duszpasterskich, choć krótka, pokazuje wiele trudności, doświadczanych szczególnie przez wiernych świeckich, w realizowaniu przez nich rzeczywistego uczestnictwa i współodpowiedzialności eklezjalnej, jedynie za pomocą „głosu doradczego”, który został przyznany radzie. Niektórzy wierni świeccy są zdania, że funkcja doradcza nie wyraża dostatecznie ich godności, roli, miejsca i odpowiedzialności w Kościele i za Kościół. Przyczyny takiego pojmowania znaczenia głosu doradczego, jak i kompetencji samej rady, mogą być zasadniczo dwojakiego rodzaju.

Pierwszą i chyba najważniejszą przyczyną trudności w zrozumieniu i akceptacji głosu doradczego parafialnej rady duszpasterskiej jest niewłaściwe pojmowanie samego Kościoła. Jeśli postrzega się go tylko przez pryzmat równości wszystkich, która pochodzi z sakramentu chrztu, a nie dostrzega się w nim różnorodności powołań, zadań, funkcji i posług, dla których fundamentem są także i inne sakramenty, a wśród nich sakrament święceń, wnoszący w Kościół *principium* hierarchiczne, wówczas głos doradczy jawi się rzeczywiście jako ograniczenie czy niedowartościowanie wiernych świeckich. Bez zrozumienia i przyjęcia soborowej eklezjologii, zawartej przede wszystkim w konstytucji *Lumen gentium*, trudno jest właściwie pojmować naturę i funkcjonowanie parafialnej rady duszpasterskiej i jej kompetencję wyrażającą się przez głos doradczy.

Drugą przyczyną, wynikającą zresztą w jakiś sposób z pierwszej, jest niezrozumienie, czym jest głos doradczy w Kościele, jaka jest jego doniosłość i znaczenie. Uważa się często, że wszelkiego rodzaju „dawanie rad” jest tak oddalone od decydowania, jak oddalone od siebie są dwa bieguny. Innymi słowy – zdaniem niektórych (może wielu) – struktury doradcze nie mają większego wpływu na podejmowaną decyzję, lub nawet są tego wpływu całkowicie pozbawione. Stąd też mamy do czynienia z brakiem zaangażowania wiernych w funkcjonowanie takich struktur; dotyczy to także parafialnej rady duszpasterskiej.

Co zatem oznacza koncepcja głosu doradczego i związane z nim ściśle pojęcie głosu decydującego?

Terminy i koncepcje głosu doradczego i głosu decydującego pochodzą z języka prawniczego i są czymś właściwym dla społeczności cywilnych rzą-

dzących się prawem cywilnym. Koncepcja głosu decydującego oznacza, że pewien zespół, czy jakaś grupa osób, ma taką kompetencję, kiedy wszystkie osoby są na tym samym poziomie, w tym sensie, że głos jednej osoby ma tę samą wartość, co głos każdej innej. Decydowanie w takim przypadku jest związane z sumą głosów i wymaga ich większości, aby jakaś decyzja mogła być podjęta. Natomiast koncepcja głosu doradczego, rozważanego w dalszym ciągu w sensie cywilnym, ma następujące znaczenie: jakaś osoba, będąca podmiotem decyzji, zanim ją podejmie, zwraca się do innej osoby lub jakiegoś gremium o fachowe orzeczenie, czyli o kompetentną radę, w celu poznania rozważanego problemu i możliwości jego rozwiązania. Kiedy podmiot, do którego przynależy podejmowanie decyzji otrzyma już taką radę, może oczywiście z niej skorzystać lub też nie; innymi słowy, może zadecydować zgodnie, lub niezależnie, lub też przeciwnie do otrzymanej rady.³

Tak rozumianych koncepcji głosu doradczego i głosu decydującego nie powinno się aplikować do poszczególnych struktur Kościoła, między którymi znajduje się również parafialna rada duszpasterska. Można stwierdzić nawet więcej: jest rzeczą błędną przenosić automatycznie mentalność i praktykę istniejącą w cywilnym systemie prawnym dzisiejszych społeczności w życie i działalność Kościoła. Zarówno bowiem głos decydujący jak i głos doradczy są wyrażeniami prawnymi, które Kościół zapożyczył z języka i prawa cywilnego, lecz stosuje je i tłumaczy nimi rzeczywistość, która jest odmienną od instytucji cywilnych.⁴ Kościół ze swej natury jest rzeczywistością różną od zwykłych ludzkich społeczności, a jego struktury i organizmy nie są typu demokratycznego. Warto w tym miejscu przytoczyć niektóre stwierdzenia dyrektora *Tota Ecclesia*, w którym przypomina się:

„Tak zwany «demokratyzm» jest [...] bardzo poważną pokusą, ponieważ prowadzi do nieuznawania władzy i łaski Chrystusa Głowy oraz wypaczania Kościoła, jakby nie był niczym innym, jak tylko społecznością ludzką. Taka koncepcja podważa samą strukturę hierarchiczną Kościoła, jakiej chciał jego Boski Założyciel. [...] W konsekwencji jest niedopuszczalna w Kościele taka mentalność, która czasami pojawia się przede wszystkim w niektórych instytucjach

³ Por. F. C o c c o p a l m e r i o, *La „consultività” del consiglio pastorale parrocchiale e del consiglio per gli affari economici della parrocchia (cann. 536-537)*, Quaderni di diritto ecclesiale 1 (1988), s. 61.

⁴ Por. E. C o r e c c o, *Jus et communio. Scritti di diritto canonico*, red. G. B o r g o n o v o, A. C a t t a n e o, vol. II, Casale Monferrato 1997, s. 22.

ach uczestniczących w życiu Kościoła, zmierzająca [...] do pomieszczenia zadań prezbiterów i zadań wiernych świeckich”⁵.

Jeśli, z jednej strony przeniesienie do życia Kościoła koncepcji głosu doradczego i decydującego jedynie w sensie cywilnym i socjologicznym prowadzi do ryzyka „demokratyzmu”, to z drugiej, może być też przyczyną autorytaryzmu i klerykalizmu nie liczącego się z opinią i zdaniem wiernych świeckich. Aby uniknąć tych dwóch skrajności w praktycznym działaniu rady duszpasterskiej, należy pamiętać, że jest ona strukturą kościelną. Mówiąc zatem o kompetencji tej struktury, konieczne jest zrozumienie, że chodzi tu o głos doradczy w sensie kościelnym. Chociaż zachowuje on pewien charakter socjologiczny właściwy środowiskom czy wspólnotom cywilnym, uwypukla swój walor teologiczny.⁶ Albowiem to sakramenty chrztu św. i bierzmowania udzielają wiernym zdolność doradzania pasterzom Kościoła. Zdanie wiernych jest brane pod uwagę i rozważane nie tylko dlatego, że są ekspertami w jakiejś dziedzinie dzięki posiadanej wiedzy i kompetencji, ale przede wszystkim dlatego, że na mocy sakramentów, a więc z motywu teologicznego, wierni mają prawo i obowiązek doradzania pasterzom; ci zaś ostatni mają obowiązek i prawo zwracać się do wiernych o radę. Warto również pamiętać, że doradczy głos kościelny nie realizuje się jedynie dzięki owemu fundamentowi sakramentalnemu, lecz opiera się jeszcze na otrzymanych charyzmatkach i na *sensus fidei*, którym obdarzony jest Lud Boży.⁷

Walog teologiczny głosu doradczego sprawia, że pasterze nie są wolni w ten sam sposób jak przy konsultacji w sensie cywilnym w zwracaniu się czy też nie o radę, ale mają nowy, bardziej ścisły obowiązek wynikający z sakramentalnego uzdolnienia jakie posiadają wierni świeccy.⁸ Należy także pamiętać, że członkami parafialnych rad duszpasterskich są również wikariusze parafialni (w przypadku parafii z większą ilością wikariuszy – ich reprezentant) i diakoni, którzy z urzędu pomagają w ożywianiu działalności duszpasterskiej. Obok więc uzdolnienia i prawa do udzielania rady, które posiadają wierni świeccy dzięki wyżej wymienionym podstawom, istnieje, w przypadku wikar-

⁵ Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, *Dyktorium „Tota Ecclesia” o życiu i posłudze kapłanów*, 31.01.1994, 17.

⁶ Por. P. G. Marcuzzi, *Il consiglio pastorale parrocchiale*, w: *Ius in vita et in missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalis Iuris Canonici*, 19-24.04.1993, red. Pontificium Consilium de legum textibus interpretandis, Città del Vaticano 1994, s. 457.

⁷ Por. A. Borras, *Petite apologie du conseil pastoral de paroisse*, NRT 114 (1992), z. 4, s. 566; F. Briant, *Ministère épiscopal et conseil pastoral diocésain*, w: *Le gouvernement de l'Église catholique. Synodes et exercice du pouvoir*, red. J. P. Lard, Paris 1997, s. 278.

⁸ Por. F. Coccopalmerio, art. cyt., s. 62-63.

iuszy parafialnych i diakonów, dalsze uzdolnienie płynące z sakramentu święceń.⁹

Podsumowując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić z jednej strony, że termin „głos doradczy” użyty dla określenia kompetencji parafialnej rady duszpasterskiej wyklucza błędne przekonanie, że najważniejsza decyzja w działalności kościelnej rodzi się na podstawie liczb i demokratycznej większości głosów oraz że posługa ministerialna kapłana może być postrzegana jako jedna z wielu funkcji, bez jakiejś szczególnej odpowiedzialności płynącej z sakramentu święceń. Z drugiej strony, głos doradczy musi być widziany i pojmowany w ramach organicznej wizji wspólnoty kościelnej, jaką jest parafia. Kompetencja parafialnej rady duszpasterskiej wyrażona za pomocą głosu doradczego ma charakter teologiczny; dlatego też nie może być traktowana jako znaczące zredukowanie efektywnego wykonywania współodpowiedzialności, a w praktyce jako wyłączenie z procesu podejmowania decyzji w Kościele. Tak przedstawiona koncepcja kościelnego głosu doradczego, która przewyższa autorytaryzm klerykalny z jednej strony, i ryzyko demokratyzmu z drugiej, jest dobrym punktem wyjścia dla dalszych rozważań związanych z kompetencją parafialnej rady duszpasterskiej.

II. REFLEKSJA TEOLOGICZNO-PRAWNA WOKÓŁ KONCEPCJI GŁOSU DORADCZEGO

Doradcza kompetencja parafialnej rady duszpasterskiej jest przedmiotem teologicznej i kanonicznej refleksji, której zasadniczym celem jest próba zintegrowania poprawnego rozumienia głosu doradczego z rolą proboszcza, do którego przynależy podejmowanie decyzji.

Przedstawimy tutaj refleksje trzech znanych i uznanych kanonistów: Francesco Coccopalmerio, Roberta T. Kennedy i Alphonse Borrás.

1. Stanowisko Francesco Coccopalmerio

Biskup pomocniczy diecezji Mediolan, Francesco Coccopalmerio, prezentuje swoje stanowisko w cytowanym już artykule.¹⁰ Jednym z pierwszych zagadnień, który stara się wyjaśnić, jest problem zaakceptowania przez proboszcza rad i sugestii jakie pochodzą ze strony wiernych – członków rad parafialnych. Autor uważa, że jeśli z jednej strony należy stwierdzić, że pasterze (proboszcz) są wolni w przyjęciu lub odrzuceniu takich rad, to z drugiej

⁹ Por. P. G. Marcuzzi, art. cyt., s. 457.

¹⁰ *La „consultività” del consiglio pastorale parrocchiale e del consiglio per gli affari economici della parrocchia (cann. 536-537)*, Quaderni di Diritto Ecclesiale 1 (1988), s. 61–

należy zauważyć, że motywy ich niezaakceptowania są szczególnego rodzaju. Pasterze muszą mieć mianowicie uzasadnione i poważne powody, proporcjonalne do wielkości i wagi rozważanych spraw. Według Coccopalmerio, w takich sytuacjach nie wystarczy prosta różnica zdań, ale chodzi o „motywację wiążącą w sumieniu”¹¹. Proboszcz nie byłby wolny w odrzuceniu porady danej mu przez radę, jeśli nie dlatego, że w sumieniu, wobec Boga, nie mógłby jej zaakceptować.¹² Tak widziany problem podkreśla niewątpliwie ogromne znaczenie i doniosłość rad jakie są oferowane proboszczowi.

Zasadniczą częścią stanowiska Coccopalmerio jest to, co dotyczy nie tylko kompetencji parafialnej rady duszpasterskiej, ale także całej koncepcji tej parafialnej struktury. Autor przypomina, że w schemacie głosu doradczego rozumianego w sensie kościelnym, mamy do czynienia z dwoma podmiotami (doradzającym i decydującym), które są oddzielone od siebie (w tym sensie, że jeden udziela rad, a drugi podejmuje decyzję), ale oczywiście ze sobą współpracują, ponieważ dążą do osiągnięcia jednego celu, którym jest podjęcie decyzji. Zdaniem Coccopalmerio, należałoby prawdopodobnie przewyciężyć tę koncepcję dychotomiczną. Mielibyśmy wówczas do czynienia z jednym, całościowym podmiotem, który byłby autorem podejmowanych decyzji. Taki jednolity podmiot jest w swojej wewnętrznej strukturze, ukształtowany na sposób hierarchiczny, to znaczy, że poszczególne składniki tego podmiotu nie są na tym samym poziomie, gdyż głos pasterza (proboszcza) jest hierarchicznie wyższy. Decyzja tak widzianego jednolitego podmiotu nie polegałaby na prostej liczbie głosów i ich większości, ale opierałaby się tej większości, w której znalazł się głos proboszcza. Bez głosu proboszcza, nie byłoby możliwe podjęcie decyzji przez tak postrzeganą radę duszpasterską.¹³

Motywy potraktowania parafialnej rady duszpasterskiej jako jednolitego podmiotu w całości decydującego jest to, że w ten sposób uznaje się w większym stopniu sakramentalne uzdolnienie wiernych do tego, aby wziąć udział w podejmowaniu decyzji. Dla lepszego zilustrowania swojego stanowiska, Coccopalmerio odwołuje się do przykładu celebracji eucharystycznej, która jest akcją całej wspólnoty pod przewodnictwem prezbitera. Analogicznie powinno się – zdaniem Autora – myśleć o podejmowaniu decyzji. Nie jest to

¹¹ F. C o c c o p a l m e r i o, art.cyt., s. 63. Odnośnie do przyjęcia rad wiernych przez proboszcza Autor dodaje: „Uważamy, [...] że konieczna jest motywacja tego typu: jeśli akceptuję tę radę, wypełniam coś, co jest błędne w sumieniu, coś czego Pan Bóg nie mógłby zaaprobować”

¹² Ta opinia F. Coccopalmerio jest podzielana m. in. przez A. Borrás, art. cyt., s. 567-568. Natomiast M. Marcuzzi uważa, że nie ma potrzeby, aby przekładać uzasadnienie teologiczne, które stoi u podstaw głosu doradczego w strukturach kościelnych, na coś, co wiąże w sumieniu, w sposób taki, że proboszcz stawia się wobec *iudicium Dei*, jeśli sprzeciwia się zdaniu rady: por. P. G. M a r c u z z i, art. cyt., s. 458.

¹³ F. C o c c o p a l m e r i o, art. cyt., s. 64.

akt samego proboszcza, choćby nawet był on połączony z radą czy sugestią wiernych, ale jest to zawsze działanie całej rady duszpasterskiej.¹⁴

Tak sformułowane stanowisko biskupa pomocniczego Mediolanu sprawia, że mamy do czynienia z propozycją, która dąży do zbliżenia a nawet połączenia koncepcji głosu doradczego i głosu decydującego w jedną całość i do przyznania następnie kompetencji decyzyjnej radzie duszpasterskiej. Teoria ta znalazła już swoje praktyczne zastosowanie w jednym ze statutów diecezjalnych parafialnej rady duszpasterskiej we Włoszech, a dokładniej, właśnie w tym obowiązującym w diecezji mediolańskiej. W *Dyrektorium dla rad parafialnych diecezji Mediolan*, parafialna rada duszpasterska jest nazwana „organem decyzyjnym”¹⁵. Określając w ten sposób kompetencje rady *Dyrektorium* odsyła do *XLVII Synodu Diecezji Mediolan*, który definiuje parafialną radę duszpasterską jako „jednolity podmiot decyzji [podejmowanych] dla życia wspólnoty, chociaż z odmienną obecnością proboszcza i innych wiernych”¹⁶.

Koncepcja głosu doradczego w ujęciu Coccopalmerio uwypukla niewątpliwie rolę wiernych świeckich w tej strukturze kościelnej, którą jest parafialna rada duszpasterska. Mogą oni rzeczywiście doświadczać swojej prawdziwej współodpowiedzialności. Jednakże wątpliwość budzi uciekanie się do jednolitej figury decyzyjnego podmiotu kościelnego. Takie rozwiązanie wydaje się być – zdaniem Salvatore Berlingò – obce systemowi struktur kościelnych o charakterze doradczym.¹⁷ Velasio De Paolis zauważa ponadto, że przewyciężenie dychotomicznej koncepcji dwóch podmiotów w stanowisku Coccopalmerio mogłoby prowadzić w konsekwencji do zakwestionowania samej instytucji parafialnej rady duszpasterskiej, która bazuje przecież na odróżnieniu posług i funkcji w Kościele.¹⁸

Mamy więc do czynienia z koncepcją, która z jednej strony znalazła już swoje jednostkowe, ale praktyczne zastosowanie w życiu i działaniu parafialnych rad duszpasterskich, z drugiej zaś wzbudza pewne wątpliwości, które należy bez wątpienia wziąć pod uwagę w ocenie stanowiska Coccopalmerio.

¹⁴ Tamże, s. 64-65.

¹⁵ *Diocesi di Milano, Direttorio per i consigli parrocchiali della diocesi di Milano*, 5.1.2, Milano 1996, s. 34.

¹⁶ *Diocesi di Milano, Sinodo XLVII*, konst. 147 § 2, Milano 1995, s. 198.

¹⁷ Por. S. B e r l i n g ò, *Il consiglio pastorale parrocchiale*, w: *La parrocchia* (Studi giuridici 43), Città del Vaticano 1997, s. 262.

¹⁸ Por. V. D e P a o l i s, *Il consiglio pastorale parrocchiale per gli affari economici e i beni patrimoniali della parrocchia*, w: *La parrocchia*, s. 279-280, prypis 22.

2. Koncepcja Roberta T. Kennedy

Punktem wyjścia rozważań amerykańskiego kanonisty jest stwierdzenie ewidentnych trudności, doświadczanych szczególnie przez tych, którzy należąc do rad czy innych struktur współodpowiedzialności obdarzonych jedynie głosem doradczym, czują się pozbawieni jakiegokolwiek znaczenia i wpływu na życie Kościoła, ponieważ nie mają „władzy decyzyjnej”. Jednym z zasadniczych źródeł tych trudności jest – zdaniem Autora – niewłaściwe rozumienie tego, co oznacza dzielić „władzę” i odpowiedzialność w podejmowaniu decyzji.¹⁹

Kennedy nie idzie w swojej refleksji drogą wzajemnego przeciwstawienia koncepcji głosu doradczego i decyzyjnego, lecz zajmuje się analizą procesu wypracowania decyzji. Przed określeniem i omówieniem każdej z poszczególnych faz tego procesu, Autor wprowadza fundamentalne rozróżnienie pomiędzy *decision-making* a *choice-making*. Pomimo że te dwa terminy są sobie językowo bliskie, nie oznaczają tego samego. Podejmowanie wyboru (*choice-making*) stanowi jeden z elementów procesu wypracowywania i podejmowania decyzji (*decision-making*); co więcej nie zawsze jest to element najważniejszy.²⁰ Proces decyzyjny, który posiada charakter konsultywny, jest bowiem procesem złożonym, który składa się z kilku faz. Wszystkie jego fazy są powiązane z samym decydowaniem, wpływając znacząco na decyzję, która zostanie podjęta przez tego, który jest za nią odpowiedzialny. Dlatego też członkowie parafialnej rady duszpasterskiej, biorąc udział we wszystkich fazach procesu wypracowania decyzji, dzielą prawdziwą odpowiedzialność za konkretną decyzję.

Kennedy wyróżnia następujące fazy procesu wypracowania i podejmowania decyzji: fazę propozycji (*creative idea production*), fazę poznawania danych (*factual data*), fazę konkretyzacji wykonawczej (*implementation*) oraz fazę weryfikacji (*evaluation*).

Faza propozycji (*creative idea production*) służy podkreśleniu konieczności zaistnienia różnych wariantów i możliwości odnośnie do danego problemu, który jest rozważany na posiedzeniu rady. Bez istnienia alternatywnych rozwiązań trudno bowiem mówić o możliwości jakiegokolwiek wyboru. Obecność tej fazy podkreśla doniosłość osób, które umieją być twórczymi i przewidywać alternatywny przebieg podejmowanych działań.

¹⁹ R. T. K e n n e d y, *Shared responsibility in ecclesial decision-making*, *Studia canonica* 14 (1980), s. 5-23. Autor nie zajmuje się szczegółowo parafialną radą duszpasterską, lecz traktuje ogólnie o wszystkich strukturach współodpowiedzialności w Kościele, które posiadają głos doradczy.

²⁰ „The making of a choice is only one element in decision-making, and not always the most important element or the most influential”; tamże, s. 9.

Faza poznawania danych (*factual data*) polega na znajomości faktów i sytuacji, jak też różnych okoliczności, które są z nimi związane lub im towarzyszą. Chodzi tutaj o konieczną informację co do rzeczywistego stanu w jakim znajduje się parafia, zarówno w odniesieniu do osób jak też do środków i możliwości jakimi dysponuje. Znajomość takich danych jest konieczna dla podjęcia dobrej i skutecznej decyzji. Z drugiej strony nie należy zapominać, że nie jest rzeczą łatwą dojść do poznania prawdziwej i rzeczywistej sytuacji. Często poznanie faktów może być bardzo powierzchowne i niepełne. Dużo zależy także od tego w jaki sposób zostaną one przedstawione.²¹ Doniosłość i znaczenie tej fazy wynika z wpływu jaki mają osoby, które znają dobrze sytuację, fakty i okoliczności, na proces decyzyjny jak i samą decyzję.

Po dwóch pierwszych fazach, osoba, na której spoczywa odpowiedzialność za podjęcie decyzji, dokonuje konkretnego wyboru (*choice-making*), który – zdaniem R. T. Kennedy – wyraża jedynie intencję i zamiar zrealizowania określonej opcji. Dokonany wybór nie zamyka w rzeczywistości całego procesu decyzyjnego, gdyż wymaga on wprowadzenia w życie i sprawdzenia.²²

Faza konkretyzacji wykonawczej (*implementation*), która stanowi kontynuację procesu decyzyjnego, bierze pod uwagę różne szczegółowe sprawy związane z realizacją decyzji, a mianowicie: podział i koordynację zadań i funkcji, właściwą komunikację i dostosowanie do zmieniających się okoliczności. Wszystko to służy temu, aby proces decyzyjny nie prowadził do decyzji, która będzie niemożliwa do zrealizowania. Decyzje bowiem, które nie mogą być wprowadzone w życie, są decyzjami błędnymi.

Ostatnią fazą procesu decyzyjnego jest weryfikacja (*evaluation*). Faza ta pokazuje, że potrzebna jest duża otwartość na modyfikację i zmiany przebiegu działań w zależności od nowych okoliczności. Ocena wartości danej decyzji opiera się nie tylko na prostym stwierdzeniu osiągnięcia zamierzonych celów. W działaniu kościelnym zwraca się bowiem uwagę także na inne czynniki mające duże znaczenie, a które nie zawsze dają się łatwo wymierzyć i od razu ocenić. Chodzi tutaj między innymi o to, że poprzez realizację konkretnych decyzji służy się ludziom i ich duchowemu wzrostowi. Robert T. Kennedy

²¹ W. D a l t o n zauważa, że „the manner in which the facts finder presents his information will exercise an enormous influence on the eventual choice”: *Parish councils or parish pastoral councils?*, *Studia canonica* 22 (1988), s. 179.

²² „The making of a choice does not conclude the decision-making process. It may be said that the making of a choice results in nothing more than a good intention. Before the process is terminated and the decision finalized, the good intention must be put into action; the choice must be implemented, in the course of which further adjustment and adaptation are almost inevitable”: R. T. K e n n e d y, *Shared responsibility in ecclesial decision-making*, s. 14.

uważa, że dopóki weryfikacja nie została dokonana, przedwcześnie byłoby uważać jakąś decyzję za ostateczną (*final decision*).²³

Faza weryfikacji zamyka cały proces wypracowania decyzji. Wyróżnione etapy pozwalają odczuć członkom parafialnej rady duszpasterskiej rzeczywiste uczestnictwo w decyzji, która zostaje podjęta przez proboszcza. Zaangażowanie się radnych w proces decyzyjny sprawia, że decyzja podjęta przez pasterza parafii jest także ich decyzją. Innymi słowy: odpowiedzialność za decyzję nie spoczywa zatem jedynie na tym, który ją podejmuje, lecz wszyscy członkowie rady poprzez aktywne uczestnictwo na poszczególnych etapach wypracowywania decyzji, dzielą z proboszczem odpowiedzialność za ostateczną decyzję. Nie jest to taka sama odpowiedzialność, lecz nie jest to także brak odpowiedzialności, albowiem każdy członek parafialnej rady duszpasterskiej dzięki osobistym uzdolnieniom, umiejętnościom i wiedzy, znacząco wpływa na podjętą decyzję.

Analiza procesu decyzyjnego dokonana przez amerykańskiego kanonistę zachowuje z jednej strony doradczy charakter parafialnej rady duszpasterskiej i szczególną pozycję proboszcza, z drugiej zaś, pozwala pojmować tę „doradczność”, jako konkretną odpowiedzialność, jako odpowiedzialność dzieloną wraz z innymi. Refleksja Roberta T. Kennedy jest bardzo cenna i wiele wnosi w poznanie wewnętrznego bogactwa, które posiada wyrażenie „głos doradczy” poprzez umieszczenie go w kontekście procesu podejmowania decyzji.

3. Refleksje Alphonse Borras

Trzecim interesującym stanowiskiem w kwestii kompetencji parafialnej rady duszpasterskiej są rozważania profesora eklezjologii i prawa kanonicznego Seminarium w Liège i Instytutu Studiów Teologicznych w Bruxelles, Alphonse Borras. Ogólną perspektywą, w której Autor umieszcza parafialną radę duszpasterską, i w konsekwencji także jej kompetencję, jest synodalność.²⁴ W relacji do niej, wyrażenie „głos doradczy”, służące na określenie kompet-

²³ Tamże, s. 15.

²⁴ Synodalność (synod: od *sun* [razem], *odos* [droga] oznacza wspólną drogę, wspólne podążanie, zebranie czy spotkanie, na którym podejmuje się wspólnie decyzje) jest widzialnym aspektem komunii kościelnej. Idea komunii Kościoła postuluje synodalność, ta zaś jest wypełnieniem komunii. W refleksji teologicznej i kanonicznej zauważa się dwa stanowiska w odniesieniu do synodalności. Jedni (Aymans, Corecco) odnoszą ją tylko do *communio ecclesiarum*. Inni (Legrand, Tillard, Franck, Routhier, Périsset, Valdrini) uważają, że wszędzie tam, gdzie są obecne dwa konstytutywne elementy wspólnoty kościelnej: principium wspólnotowe i principium hierarchiczne, możemy i powinniśmy mówić o synodalności. Zatem parafialna rada duszpasterska byłaby instytucjonalną figurą synodalności.

Por. m.in. J.-C. P é r i s s e t, *La synodalité au niveau paroissial*, w: *La synodalité. La participation au gouvernement dans l'Église. Actes du VII Congrès international de Droit canonique*, Unesco, Paris 21-28.09.1990, AnC, Hors série, vol. I, Paris 1992, s. 805-814.

encji rady, stanowi – zdaniem Borrassa – pomniejszenie wykonywania synodalności i „sprawia przykre wrażenie”²⁵. Uważa on, że byłoby lepiej, gdyby kompetencja parafialnej rady duszpasterskiej została wyrażona w kodeksowym kanonie 536 § 2 w następujący sposób: „Parafialna rada duszpasterska może wypracowywać decyzje duszpasterskie, za które ostateczna odpowiedzialność spada na proboszcza”²⁶.

Borras jest zdania, iż charakter kościelnej struktury synodalnej jaką jest rada, jest taki, że nie można traktować jej roli jako zwykłej roli doradczej, lecz chodzi tutaj o rolę, którą Autor nazywa „harmonizującą”.²⁷ Takie ujęcie kompetencji rady wskazuje na dwie zasadnicze sprawy. Po pierwsze: skoro w łonie parafialnej rady duszpasterskiej ma dokonywać się zharmonizowanie, oznacza to dochodzenie do decyzji także poprzez różnice zdań i rozbieżności, poprzez wiele głosów i opinii. Po drugie zaś: musi być ktoś, kto będzie umiał do harmonii doprowadzić; kto będzie potrafił z różnych wypowiedzi wyprowadzić właściwą decyzję. Taką osobą jest dla rady proboszcz. Bierze on nie tylko udział w całym procesie harmonizacji, ale stanowi osobę, która wskazuje kierunek. Dzięki obecności proboszcza decyzja rady staje się decyzją kościelną.

Alphonse Borras wprowadza rozróżnienie pomiędzy podejmowaniem decyzji a ich wypracowaniem. Tylko sam proboszcz może podejmować decyzje, ale nie może być sam w ich przygotowaniu. Wszyscy bowiem członkowie parafialnej rady duszpasterskiej biorą udział w wypracowaniu decyzji. Proboszcz decyduje na końcu; jego więc decyzja jest owocem tego, co dojrzewało poprzez wzajemną wymianę myśli, opinii i stanowisk. Podjęta w ten sposób przez proboszcza decyzja, nie jest jakimś aktem wyizolowanym, czy oddzielnym od zaangażowania innych, a równocześnie zachowuje ona swój charakter personalny, to znaczy, że proboszcz spełnia swoją rolę aż do końca.

Stanowisko jakie zajmuje A. Borras jest ukierunkowane na maksymalnie pozytywne przedstawienie kompetencji rady aż do zaproponowania nowego brzmienia § 2 kanonu 536. Akcent zostaje położony na wypracowanie decyzji, do której dochodzi cała rada, zaś proboszcz jest tym, który jest za tę decyzję odpowiedzialny i nadaje jej przez swój urząd charakter decyzji kościelnej.

²⁵ A. B o r r a s, *La parrocchia. Diritto canonico e prospettive pastorali*, Bologna 1997, s. 226.

²⁶ Tamże, s. 227.

²⁷ „In verità, il carattere consultivo di una istanza sinodale non è del ruolo della consultazione, ma di quello della concertazione”: tamże.

III. REFLEKSJA PODSUMOWUJĄCA

Przedstawione stanowiska ukazują w jaką stronę zmierza współczesna refleksja teologiczno-prawna w poszukiwaniu właściwego zrozumienia i efektywnego wykonywania głosu doradczego tak, aby zachowana była rola i pozycja proboszcza a równocześnie członkowie rady odczuwali prawdziwą odpowiedzialność za życie i działalność Kościoła we wspólnocie parafialnej. Są to stanowiska, które obok niewątpliwych różnic, posiadają pewne cechy wspólne. Te ostatnie są godne podkreślenia, gdyż pozwalają w jakiś sposób odpowiedzieć na wątpliwości i trudności związane z kodeksowym wyrażeniem „głos doradczy”.

Wszyscy trzej Autorzy są zdania, że błędem jest wzajemne przeciwstawianie koncepcji głosu doradczego i głosu decyzyjnego. Każda bowiem z tych koncepcji ma swoje znaczenie i swój głęboki sens kościelny. Stanowiska, jakie zajmują Francesco Coccopalmerio, Robert T. Kennedy i Alphonse Borras pokazują wyraźnie, że celem Autorów jest pozytywne przedstawienie treści głosu doradczego.²⁸ Podkreślają oni ostateczną odpowiedzialność proboszcza za podejmowane decyzje, a równocześnie uwypuklają rolę i wkład członków rady w wypracowanie decyzji.

Nie sposób nie zauważyć, że przedstawione refleksje teologiczno-kanoniczne kładą właśnie nacisk na wspólne wypracowanie decyzji w łonie parafialnej rady duszpasterskiej z zachowaniem zadań i funkcji właściwych prezbiterom i tych, które są właściwe wiernym świeckim. Jest to pewna cenna myśl przewodnia: wspólnie wypracowywać decyzje, którym zawsze ostateczny kształt nadaje, z racji pełnionego urzędu, proboszcz parafii.

Wydaje się, że nieodległe od tych rozważań są treść i duch dwóch autorytatywnych wypowiedzi, które warto na koniec przytoczyć. Pierwsza pochodzi z posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici* i dotyczy diecezjalnej rady duszpasterskiej. Przez analogię możemy odnieść te słowa także do parafialnej rady duszpasterskiej. W numerze 25, Jan Paweł II wskazuje:

„[...] chodzi tu o zasadniczą formę współpracy i dialogu, a także rozpoznania [...]. Udział świeckich w tych radach pozwoli rozszerzyć zakres konsultacji, a zasada współpracy, mającej w pewnych przypadkach charakter decyzyjnalny, będzie stosowana szerzej i odważniej”²⁹

²⁸ Także inni Autorzy wskazują na potrzebę pozytywnego sformułowania kompetencji parafialnej rady duszpasterskiej: por. m. in. P. J. J o n c h e r a y, *Les conseils et la vie de paroisse*, DC (1995) z. 30, s. 53.

²⁹ J a n P a w e ł I I, *Posynodalna adhortacja apostolska „Christifideles laici” o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*, 30.12.1988, 25.

Kiedy indziej Jan Paweł II pisze:

„Jeśli zatem mądre prawodawstwo, ustanawiając ścisłe reguły współdziałania uwypukla hierarchiczną strukturę Kościoła oraz zabezpiecza przed pokusą samowoli i bezpodstawnymi żądaniami, to duchowość komunii ożywia właściwą sobie treścią formę instytucjonalną, zalecając postawę zaufania i otwartości, która respektuje w pełni godność i odpowiedzialność każdego członka Ludu Bożego”.³⁰

UN CONSULTIVO RUOLO DEL PARROCHIALE CONSIGLIO PASTORALE

R i a s s u n t o

Sin dall'inizio dello sviluppo dei consigli pastorali parrocchiali, il problema della loro competenza si è rilevato come uno dei più spinosi e cruciali. Occorre constatare che si è di fronte ad uno dei problemi che spesso viene percepito da molti come principale fattore determinante il ruolo e la posizione del consiglio in parrocchia. Secondo il *Codice di diritto canonico* del 1987 il consiglio pastorale parrocchiale ha solamente il voto consultivo. Tale competenza crea delle difficoltà sia ai membri stessi del consiglio che a tutti coloro che la confrontano con i concetti di partecipazione e corresponsabilità.

Nel presente articolo vengono analizzati attentamente concetti del voto consultivo e del voto deliberativo per poter comprendere il valore e il retto significato della funzione consuliva nella Chiesa. Successivamente, si riflette su come integrare all'interno del consiglio pastorale parrocchiale il retto significato ecclesiale del voto consultivo con il ruolo del parroco, a cui spetta la decisione. La riflessione comprende la presentazione di tre interessanti contributi elaborati da Francesco Coccopalmerio, Robert T. Kennedy ed Alphonse Borras. L'analisi delle loro posizioni consente di constatare lo stato della contemporanea ricerca teologica e giuridica attorno al voto consultivo e allo stesso tempo di acquisire una più profonda comprensione di esso in vista del suo più efficace esercizio.

³⁰ J a n P a w e ł II, *List apostolski Novo millennio ineunte na zakończenie Wielkiego Jubileuszu roku 2000*, 06.01.2001, 45.